

COVENANT & CONVERSATION

RAV SACKS İLE İNANCI PERAŞADA BULMAK

"Covenant & Conversation yazı dizisine yaptıkları cömert bağış için **Maurice Wohl Charitable Foundation**'a teşekkür ederim. Maurice ileri görüşlü bir hayırseverdi. Eşi Vivienne son derece mütevazıydı. Adanmışlık ve zarafetin benzersiz bir birlikteliğiydiler ve yaşamak onlar için vermek demektir."

Haham, Peygamberden Büyüktür

Şofetim 5780

Şofetim *peraşasında* Moşe, Yahudiliğin büyük kurumlarından bahseder: mahkemeler, yargıçlar, memurlar, Krallar, Koenler, Leviler ve Peygamberler. Peygamberle ilgili olarak Moşe, Tanrı'nın adına konuşarak şöyle demektedir:

Onlar için kendi halklarının arasından senin gibi bir Peygamber yükselteceğim: Sözlerimi onun ağzına yerleştireceğim ve kendisine emrettiğim her şeyi onlara konuşacak. (Devarim 18:18)

"Senin gibi bir Peygamber" sözleri doğrudan anlamıyla kastedilmiş olamaz. Tanrı ile iletişimin niteliği ve berraklığı açısından Moşe benzersizdi. Gerçekleştirdiği mucizeler açısından benzersizdi. En önemlisi, Tora'yı ilan etme yetkisine sadece o sahipti: Yisrael'in tek kanun koyucusu oydu. Kral ve Sanedrin'in her ikisi de, toplumsal düzen uğruna geçici bazı uygulamaları öngörme gücüne sahipti. Peygamberlere, belirli, zamana bağlı uygulamaları emretme yetkisi verilmişti. Ama kimse Tanrı tarafından Moşe aracılığıyla verilmiş olan 613 emre ekleme yapamaz, bunlardan herhangi birini iptal edemezdi.

Bu nedenle Rambam bu kısmı şöyle açıklar:

Tora'da neden "Onlar için kendi halklarının arasından senin gibi bir Peygamber yükselteceğim" (Devarim 18:18) denmiştir? [Bu peygamber] bir dini sistem kurmaya değil, onlara Tora'nın sözlerini gözetmelerini emretmeye, halkı onları ihlal etmemesi konusunda ikaz etmeye gelecektir. [Peygamberlerin] en sonuncusunun dediği gibi: "Kulum Moşe'nin Tora'sını hatırlayın" (Malahi 3:22).

Başka bir deyişle, Eliyau'dan Malahi'ye, Moşe'yi takip eden Peygamberler birer devrimci değildi. Yeni bir şey yaratma değil, eski bir şeyi yeniden canlandırma niyetindeydiler.

Görevleri, halkı Moşe'nin onlara öğretmiş olduğu misyona geri çağırmaktı; Tanrı'ya sadık kalmak ve adil, şefkatli bir toplum yaratmaktı.

Zaman içinde, II. Bet-Amikdaş dönemi sırasında veya sonrasında, bu kurumların çoğu sona erdi. Hiç Kral yoktu, çünkü Yisrael egemenliğe sahip değildi. Bet-Amikdaş'taki görevini yapabilen hiç Koen yoktu, çünkü Yisrael'in bir Bet-Amikdaş'ı yoktu. Bu ne kadar önemliydi? Ve peygamberliğe ne olmuştur? Talmud birbiriyle taban tabana zıt iki görüş aktarır. İlki:

Rabi Yohanan şöyle dedi: Bet-Amikdaş'ın yıkıldığı günden beri peygamberlik Peygamberlerden alınmış, aptallara ve çocuklara verilmiştir.¹

Rabi Yohanan'ın ne demek istediğinden emin olamayız. Belki çocukların ve aptalların bazen başkalarının göremedikleri şeyleri gördüklerini söylemek istemiştir (Hans Christian Anderson'un, *İmparatorun Yeni Giysileri* adlı ünlü öyküsünde betimlediği gibi). Ancak tam aksini, yani peygamberliğin II. Bet-Amikdaş döneminin sonlarına doğru düşüş yaşadığını söylemeyi amaçlamış da olabilir. O dönemde birçok sahte peygamber, falcı, felaket tellalı, mistik, kıyamet habercisi ve Mesih hareketi vardı ve bunların hepsi kendinden emin bir şekilde tarihin sonu ve yeni bir düzenin doğuşu hakkında kehanette bulunuyordu. Dini mezhepler vardı. Dürüstlüğün Öğretmeni'nin gelişini bekleyen İsiler (Esseniler) vardı. Askeri kahramanlıklarının, özgürlüğü, hatta Maşiah dönemini getireceğine inanıp Roma'ya karşı isyan edenler vardı. Ateşli, yıkıcı bir dönemdi ve Rabi Yohanan, geleceğe dair ilahi katiyet varsayımlarına herhangi bir şekilde bel bağlama eğilimini olabildiğince gözden düşürmek istemiş olabilir. Peygamberlik artık çocukların gevezeliğinden ve aptalların ipe sapa gelmez konuşmalarından başka bir şey değildi.

Ancak Talmud oldukça farklı bir başka görüşü de aktarmaktadır:

Hayfa'lı Rav Avdimi şöyle dedi: Bet-Amikdaş'ın yıkıldığı günden beri, peygamberlik Peygamberlerden alınmış ve Hahamlara verilmiştir... Amemar şöyle dedi: Ve Haham, Peygamber'den daha büyüktür, pasukta söylendiği gibi: “Bir Peygamberin, bilge bir kalbi vardır” (Teilim 90:12). Kim kime benzetilir? Elbette küçüğün büyüğe benzetildiğini söylemen gerekir.² (Bir Peygamber, bilge bir kalbe sahipse, bilgeliğin vücuda gelmiş hali olan Haham daha da büyük olmalıdır).

Bu cidden ilginçtir. Yisrael'deki ilk dönem Yargıçlar, Koanim'di.³ Moşe yaşamının sonunda halkı mübarek kıldığı zaman, Levi kabilesi hakkında şöyle demişti: “Senin kanunlarını Yaakov'a ve talimatlarını Yisrael'e öğretecekler” (Devarim 33:10). Ezra Bene-Yisrael'e Tora öğrettiği zaman, Levileri, söylenenleri açıklamaları için halkın arasına yerleştirmişti. Tüm bunlar, Hahamlar – Yahudi kanununun öğretmenleri ve ustaları – entelektüel-manevi geçmişlerinin izini sürdükleri zaman, bunu, kendilerini *Koanim* ve *Leviim*'in varisleri olarak görmek suretiyle yapmaları gerektiği anlamına gelmektedir. Ama öyle yapmamışlardır. Bunu, Pirke Avot'u açan ünlü Mişna'da görmekteyiz:

Moşe Tora'yı Sinay'da aldı ve onu Yeoşua'ya aktardı, Yeoşua ileri gelenlere ve ileri gelenler *Peygamberlere ve Peygamberler de onu Büyük Meclis'in Üyelerine* aktardılar.

¹ Baba Batra 12b.

² Baba Batra 12a.

³ Bkz. Devarim 17:9.

Hahamlar kendilerini Peygamberlerin varisleri olarak görmüşlerdir. Ama ne açıdan? Ve kendilerini Peygamberlerin sadece varisleri olarak değil de *onlardan daha büyük* görmeleri nasıl olmuştur? Dahası, bu öğretiyi kanıtlamak için aktardıkları metin de konuyla hiç alakalı değildir. Teilim 90'daki o pasuk “Bize günlerimizi saymayı öğret ki bir bilgelik kalbi *edinelim*” demektedir. Talmud, birbirinden oldukça farklı iki sözcüğün benzer sese sahip olması üzerinde oynamaktadır: נָבִיא (edinelim) ve נָבִיא (Peygamber). Başka bir deyişle, kanıt olarak getirilen metin, ancak eleştirel yeteneklerimizi askıya aldığımız takdirde bir kanıt olabilmektedir.

Burada çok garip bir şey olmaktadır. Tevazua büyük değer vermiş olan, peygamberliğin II. Bet-Amikdaş'ın yıkılışından beş asır önce, Hagay, Zeharya ve Malahi'nin günlerinde sona ermiş olduğunu bilen, insanın Göklerden en çok bir *bat kol*, yani uzak bir yankı, duyabileceğine inanan Hahamlar, burada kendilerinin yalnızca birer Peygamber olduklarını değil, Peygamberlerden üstün olduklarını söylemektedirler.

Tüm bunların amacı, bize, Hahamların, Peygamberlerin ideallerini almış ve onları pratik birer program haline getirmiş olduklarını öğretmektir. İşte bir örnek. Halkı paylamak, ikazlarda bulunmak, peygamberlik görevinin temel öğelerindendi. Yehezkel bu görevi bu şekilde anlamıştı:

Tanrı dedi: “İnsanoğlu, seni Bene-Yisrael'e, Bana isyan etmiş asi bir ulusa gönderiyorum... Onlara söyle: ‘Egemen Tanrı’nın söylediği budur.’ Ve ister dinlesinler isterse de dinlemekten geri kalsınlar – zira onlar asi bir halktır – aralarında bir Peygamberin olduğunu bileceklerdir. (Yehezkel 2:3-5)

Yehezkel'in toplumsal bir duruş sergilemesi gerekiyordu. Bunu yaptıktan sonra, görevini yerine getirmiş olacaktı. Halk uyarılmış olacak ve eğer kulak vermekten geri kalırlarsa bu onların kabahati olacaktı.

Hahamlarımızın tamamen farklı bir yaklaşımları vardı. Öncelikle, ikaz etme görevinin, sadece Peygamberlere değil, herkese ait olduğu şeklinde bir anlayışa sahiptiler. “Akranını mutlaka ikaz et ki onun suçunda pay sahibi olma” (Vayikra 19:17) pasuğunu bu şekilde anlamaktaydılar. İkincisi, bunun sadece bir kez değil, icabında yüz kez yapılması gerektiği görüşündeydiler.⁴ Gerçek şu ki, kabahat işleyen bir kişiyi ikaz etmeye, o kişi size beddua edene veya size çıkışana kadar devam etmeniz gerekir.⁵ Yine de tüm bunlar, yalnızca durumu daha iyi hale getirmek için makul bir olasılık varsa geçerlidir. Eğer öyle bir olasılık yoksa, “Kulak verilecek bir şeyi söylemek nasıl bir *mitsva* ise, kulak verilmeyecek bir şeyi *söylememek* de aynı şekilde bir *mitsva*dır.”⁶

İki yaklaşım arasındaki farka dikkat edin. Peygamber kahramanca bir duruş benimsemekte, ama insanların dinleyip dinlememesi konusunda sorumluluk almamaktadır. Hahamlar kahramanca bir duruş sergilememektedirler. Aslına bakılırsa, ikaz etme sorumluluğunu, herkes için geçerli olacak şekilde demokratize etmektedirler. Ama ikazın etkili olup olmadığı konusunda son derece duyarlıdır. Eğer başka bir insanı iyi yönde değiştirme yönünde herhangi bir olasılık varsa, o zaman yüz kere denemeniz gerekir; ama hiç ihtimal yoksa, en iyisi sessiz kalmaktır. Bu sadece bilgece bir yaklaşım olmakla kalmamaktadır; aynı zamanda yüksek derecede etkili de bir yaklaşımdır.

Şimdi barışı düşünün. Barış içinde bir dünyaya dair, Yisrael'in Peygamberlerinin verdiklerinden daha güzel hiçbir vizyon yoktur. İşte bunlardan sadece biri:

⁴ Baba Metsia 31a.

⁵ Arahin 16b.

⁶ Yevamot 65b.

Kurt kuzuyla birlikte yaşayacak, leopar keçiyle birlikte uzanacak, buzağı ve aslan ve besi hayvanı birlikte; ve küçük bir çocuk güdecek onları... Artık kutsal Dağım'ın tümünde ne zarar verecekler ne de yıkım gerçekleştirecekler, çünkü yeryüzü, suyun denizi kapladığı gibi A-Şem bilgisi ile dolu olacak. (Yeşayau 11:6-9)

Şimdi Hahamlarımızın öğretilerine bir bakalım: “Barış uğruna, yabancıların fakirlerinin, düşen başakları, unutulmuş demetleri ve tarlanın köşelerini toplamaları önlenmemelidir... Ustalarımız şöyle öğretiler: barış uğruna, yabancıların fakirleri de, Yisrael'in fakirlerini desteklediğimiz şekilde desteklenmeli, yabancıların hastaları da Yisrael'in hastalarını ziyaret ettiğimiz şekilde ziyaret edilmeli ve yabancıların ölüleri de Yisrael'in ölülerini gömdüğümüz gibi gömülmelidir.”⁷

Bir kez daha, aradaki fark apaçıktır. Peygamberler için uzak bir geleceğe dair göz kamaştırıcı bir vizyon olan şey, Hahamlar için, iyi cemaat ilişkilerine yönelik pratik bir program, Yahudi cemaati ile Yahudi olmayan komşuları arasındaki barışçı birlikte yaşamı devam ettirmenin bir yoluydu. Yaratıcı, zarif ve uygulanabilir nitelikteydi.

Başka birçok örnek vardır. Hahamlar olağanüstü bir şeyi başarmışlardır. Tanah dönemi boyunca Bene-Yisrael sürekli olarak putperestlik ve yabancı yaşam tarzlarının cazibesi tarafından baştan çıkarılıyorlardı. Peygamberler birçok kez ümitsizliğin kıyısına gelmişlerdi. Hahamlarımızın döneminde ise Yahudiler, dini sistem, emirler, öğrenim ve dua tarafından tanımlanan, çoğunluk toplumların inançlarına dönmeleri yönünde maruz kaldıkları tüm baskılara karşı gönüllü olarak ayakta tutulan ve inatla gözetilen bir halk haline gelmişlerdi. Bunun sebebi, Hahamların uzak vizyonlara odaklanmamış olmalarıydı. Bunun yerine pratik programlar akıl etmişlerdi. Bunlarda belki drama yoktu, ama işe yarıyorlardı.

Hahamlar, belki kendilerini bile şaşırtacak şekilde, bunu gerçekleştirmişlerdir: Peygamberlerin başarısız oldukları yerde onlar başarılı olmuşlardır. **Peygamberlik gibi kurumların, ütöpik ideallerden pratik politikalara tercüme edildikleri zaman ayakta kalacaklarına inanıyorum. Hahamlarımızın, dünya tarafından hâlâ tam olarak takdir edilmeyen büyüklüğü, Peygamberlerin vizyonlarının rehberliğinde, bize buradan oraya nasıl ulaşacağımız konusunda talimatlar vermiş olmalarıdır.**

Şabat Şalom

Jonathan Sacks

Rabbi Sacks'ın diğer makaleleri için lütfen www.rabbisacks.org sitesini ziyaret edin.

    @rabbisacks

© Rabbi Sacks Tüm hakları saklıdır.

Rabbi Sacks'ın Ofisi Covenant and Conversation Trust tarafından desteklenmektedir.

⁷ Mişnah Şevi'it, 4:3, 5:9, Gitin 5:9, Tosefta, Gitin 3:13-14, Avoda Zara 1:3; Babil Talmudu, Gitin 59a-61a.